

ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR BEGELEIDERS

HULP BIJ DE MEDITATIE BIJ HET SCHILDERIJ VAN SIEGER KÖDER

De verrijzenis betekent: Gods toekomst is begonnen. Het leven krijgt een nieuwe dimensie: een leven met toekomst, ook over de dood heen. Dat heeft Maria van Magdala ervaren. Zij had in haar leven veel geleden. Ze was een vrouw die vastgelopen was in het leven, tot Jezus haar ontmoette. Jezus heeft haar bevrijd van zeven demonen. Zo bracht de ontmoeting met Jezus licht, hoop en vreugde in haar leven. Maria kon zich voor het eerst over haar leven verheugen. Maria kon voor de eerste keer in haar leven vreugde ervaren. Ze werd gelukkig en zo volgde ze Jezus na. Toen gebeurde de catastrofe: Jezus werd gedood. Daardoor verloor ze alles, totaal alles. Nu kon ze alleen nog maar huilen en blijven huilen. Zo ging ze op zondagmorgen heel vroeg naar het graf.

We bekijken nu het schilderij.

Dit schilderij toont een donker landschap met grafstenen. Op de voorgrond (links en rechts) zien we twee joodse grafstenen. Ze dragen Hebreeuwse opschriften: rechts Adam, de eerste mens, en links Eva, de moeder van alle levenden: het zijn de Bijbelse stamouders van de mensheid. Verder rechts achteraan zijn er christelijke graven, herkenbaar aan de kruisen. Links in beeld is een islamitisch graf; dat zie je aan de stenen tulband. Achteraan zie je dat de stenen muur die het kerkhof omringt, gespleten is.

Het rode morgenlicht, de voorbode van een nieuwe dag, wordt zichtbaar boven en door de muur. Vooraan rechts zien we een grote grafsteen met het opschrift 'Jezus van Nazareth'. Tussen de graven wijzen rode rozen op de liefde van de nabestaanden. Zo komt Maria van Magdala bij het graf en stelt geschrokken vast: 'het graf is leeg'. Nu heeft men haar ook nog de dode Jezus ontnomen. Ze is helemaal in de war.

Dan hoort Maria een stem. Ze herkent die eerst niet. Pas als Jezus haar bij haar naam noemt – "Maria" – herkent ze zijn stem (Joh 20,16). Onmiddellijk keert ze zich naar Hem om. Met één hand steunt ze nog op Jezus' grafsteen. De andere hand houdt ze open boven haar hoofd. Haar mond is vol verbazing geopend.

Haar ogen kijken naar iets dat zich buiten het beeld bevindt: de verrezen Jezus. Er straalt licht van Hem naar haar toe. Ook de grafstenen op de voorgrond worden zo verlicht. De Verrezenen van wie het licht uitgaat, is niet zichtbaar, maar je ziet het effect van zijn aanwezigheid...Maria's houding verandert. Haar tranen zijn opgedroogd. Ze keert zich volledig af van het graf, weg van haar verdriet, weg van haar ontgoocheling, naar de Levende toe. Maria richt haar blik volledig op de Verrezenen, die alles – de kleine en grote graven van het leven – met licht vervult. Leven, leven over de dood heen, wordt mogelijk door Hem, die de dood heeft overwonnen, de Opgestane. Door Hem kan alles goed worden, zelfs voor de doden.

Maria richt zich helemaal naar dit leven toe. Zij wil leven, leven met de Verrezenen, hier en nu, leven over de dood heen, leven voor altijd.

Maria heeft ervaren: Jezus leeft. De verwoestende macht van de dood is gebroken. De liefde van God is sterker dan de macht van het kwade. Door de ontmoeting met de Verrezenen ontstaat licht, leven, hoop en toekomst.

Overgenomen uit: Opnieuw beginnen, werkboek (bij het 'Wegproject' Opnieuw beginnen), Halewijn/CCV, 2007

LEGE GRAF-VERHALEN

Overgenomen uit BERNARD SESBOÛÉ, *Ik geloof. Een uitnodiging voor de 21ste eeuw*, Uit het Frans vertaald door Walter Meeus, Averbode – Kok / Kampen, 2000 pp 339-342

1. De ontdekking van het lege graf

De evangeliën besteden de nodige aandacht aan Jezus' graflegging. Aan details geen gebrek: Jozef van Arimatea heeft de moed om aan Pilatus te gaan vragen of men het lichaam van het kruis mag nemen; de rol van Nikodemus en de vrouwen wordt belicht; het lijk wordt haastig in het graf gelegd omdat de sabbat gaat beginnen; het wordt in een nieuw graf vlakbij gelegd. Over de manier waarop het lijk werd omhuld, met een lijkwade of met zwachtels, spreken de teksten elkaar tegen. Bij Matteüs vinden we ook de episode over de militaire wacht die aan Pilatus werd gevraagd om te voorkomen dat Jezus' leerlingen zijn lijk in het geheim zouden wegnemen.

De nadruk, de discretie en de ernst waarmee deze gegevens worden verteld, zijn verre van toevallig. Dat Jezus in een graf werd gelegd, betekent dat hij echt dood was en dat er tussen zijn dood en zijn verrijzenis een zeker kwantum aan tijd is verlopen. De graflegging heeft een plaats gekregen in het credo, waar ze wordt vermeld als de logische stap na: *'Hij is gekruisigd en gestorven'*. De verrijzenis is dus niet het ontwaken uit een coma, die het gevolg zou zijn van de uren die Jezus aan het kruis heeft gehangen.

De verhalen over het lege graf kunnen in twee groepen worden onderverdeeld. Ofwel wordt de ontdekking becommentarieerd en geïnterpreteerd door de boodschap van één of meerdere engelen, die laten weten dat de gekruisigde verrezen is. Ofwel blijft ze van elk commentaar verstoken en wordt de lezer brutaal met de ambiguïteit van de naakte feiten geconfronteerd; Wat heeft dat te beduiden? Wat is er gebeurd? Laten we bij het tweede geval beginnen.

De ontdekking als zodanig brengt Petrus niet tot geloof. Hij is enkel verbaasd. Dat lezen we bij Lucas, vlak na het getuigenis van de vrouwen: *"Toch liep Petrus ijlings naar het graf bukte zich voorover, maar zag alleen de zwachtels. Daarop ging hij terug, verbaasd nadenkend over hetgeen er gebeurd was"*. (Lc 24,12).

Johannes heeft iets analoogs. Maria Magdalena is naar het graf gegaan om er te bidden. Zij vindt een open en leeg graf. Ze denkt onmiddellijk dat iemand Jezus' lijk heeft weggeroofd en gaat Petrus verwittigen. Die rept zich samen met Johannes naar het graf. Hij doet de nodige vaststellingen en gaat daarbij zeer precies te werk. Geen woord over zijn reactie. Wel weten we dat het schouwspel hem niet tot geloof brengt, omdat van Johannes *'de andere leerling'* uitdrukkelijk wordt gezegd dat *'hij zag en geloofde'* (Joh 20,8). Johannes legt onmiddellijk een verband tussen wat de Schriften hadden voorgezegd en de persoon van Jezus. Het is tegen de hele achtergrond van de heilsgeschiedenis en van Jezus' leven, dat hij in geloof kan besluiten dat Jezus *'uit de doden is opgestaan'*. De context maakt het lege graf tot een geloof-wekkend teken.

Het open en lege graf op zichzelf is dus geen bewijs van de verrijzenis. Voor het feit dat men het graf leeg vindt, zijn veel verschillende verklaringen mogelijk, waarvan de eenvoudigste is dat iemand het lijk heeft weggenomen. Dat was de spontane reactie van Maria Magdalena. Dat is ook wat volgens Matteüs de soldaten moesten zeggen die bij het graf de wacht hadden gehouden: *"Zijn leerlingen zijn Hem in de nacht komen stelen terwijl wij sliepen"* (Mt 28,13). En de evangelist voegt eraan toe: *"Dit verhaal is onder de joden verder verteld tot op de dag van vandaag"* (Mt 28,15). Zonder zijn context kan het lege graf terecht gelijk wat doen vermoeden.

2. De boodschap van de engel en het getuigenis van de vrouwen

Het lege graf is in de evangeliën evenwel ook de plaats van een godsverschijning, een 'theofanie' van Jezus' verrijzenis. De vrouwen zijn de eerste bestemmelingen van die boodschap. Dat is geen bijkomstig gegeven. Voor de joodse Wet was het getuigenis van vrouwen immers van geen tel. De vrouwen zijn met wat ze kwamen vertellen aanvankelijk trouwens slechts op neerbuigend ongeloof gebotst. "*Beuzelpraat*" noemden de apostelen het. Hooguit wekte het hun nieuwsgierigheid om ter plekke een kijkje te gaan nemen.

Het verhaal van Marcus (16,1-8) is waarschijnlijk het oudste. Oorspronkelijk vormde het het slot van zijn evangelie. De vrouwen, vertelt Marcus, zagen "*dat de steen was weggerold*" en bemerkten "*een jongeman in een wit gewaad*" die hen zei dat Jezus verrezen was. "*Schrik en ontsteltenis*" bevingen hen. De schrik had hen zozeer te pakken, dat ze zelfs geen gehoor gaven aan de opdracht van de engel om de boodschap aan de leerlingen door te geven!

Bij Matteüs (28,1-10) is het verhaal sterker uitgewerkt. Bij hem zijn de vrouwen getuige van een spectaculaire 'theofanie'. Er ontstaat "*een hevige aardbeving*" en "*een engel van de Heer*" komt de steen weggrollen. De bewakers vergaan van de schrik. Dan volgt de boodschap dat Jezus verrezen is en dat zij dit aan de leerlingen moeten melden. De vrouwen ervaren een mengeling van "*vrees en grote vreugde*" en zij "*haasten zich het nieuws aan zijn leerlingen over te brengen*". Terwijl ze onderweg zijn, valt hen een eerste verschijning van Jezus te beurt. Hij groet hen en zegt hen dat ze "*aan zijn broeders*" moeten gaan melden dat ze zich naar Galilea moeten begeven om Hem te zien. Het is een sterk 'apologetisch' verhaal: het zet goed in de verf dat het graf echt leeg is en laat zien dat de engel van de Heer sterker is dan de neergevelde bewakers.

Het verhaal van Lucas (24,1-12) laat "*twee mannen in een schitterend wit kleding*" optreden en brengt de verrijzenis van Jezus in verband met zijn eigen voorspellingen dienaangaande. Wanneer de vrouwen "*dit alles overbrachten aan de elf en aan al de anderen [...] leek dat verhaal hun beuzelpraat en zij geloofden hen niet*" (24,9-11). Hier voegt het verhaal dan Petrus' gang naar het graf in. Het verhaal van de vrouwen heeft de leerlingen van Emmaüs ook niet tegengehouden om Jeruzalem te verlaten. Ook zij geloofden nog niet: "*Zelfs hebben een paar vrouwen uit ons midden ons in de war gebracht, ze waren in de vroege ochtend naar het graf geweest, maar hadden zijn lichaam niet gevonden en kwamen zeggen, dat zij ook nog een verschijning hadden gehad, die verklaarden dat Hij weer leefde. Daarop zijn enkelen van de onzen naar het graf gegaan en bevonden het zoals de vrouwen gezegd hadden, maar Hem zagen ze niet*" (Lc 24,22-24).

Dat de verschijningen van de engelen aan de vrouwen op de ochtend van Pasen worden gesitueerd, betekent niet dat deze verhalen de oudste zijn. Wel krijgen ze door de literaire en theologische constructie van de evangeliën de eerste plaats in de verspreiding van het nieuws. De boodschap van deze verhalen is al die van wat men het 'kerygma' is gaan noemen. Voor het ontstaan van het geloof van de leerlingen in de verrijzenis van Jezus hebben ze een tweevoudig belang. Ze zetten de rol van de vrouwen in de verf, wat in verhalen die bij de joodse verteltraditie aansluiten, verrassend en zelfs shockerend is – wat dan weer algemeen wordt gezien als een element dat voor de historiciteit van het verhaal pleit. En ze onderstrepen hoe moeilijk de leerlingen het hadden om tot geloof te komen. Je zou kunnen denken dat ze, als ze aan zichzelf waren overgelaten, op grond van dit gegeven nooit zover waren gekomen.

OPGESTAAN OP DE DERDE DAG

Overgenomen uit: LUC GEYSELS; Tot leven gewekt, *Verrijzenisgeloof Bijbels beleden*; Lannoo 1996

Wat mag toch de betekenis van dit detail zijn, dat het in een geloofsbelijdenis een plaats krijgt? Men had het kunnen weglaten, maar dan hadden ook de woorden 'volgens de Schriften' moeten wegblijven. Het begrip Schriften was in die tijd ruimer dan wat wij nu het Oude Testament noemen. Ook meditatieve bewerkingen van de eigenlijke Bijbeltekst behoorden ertoe. In deze Schriften nu dient de uitdrukking 'op de derde dag' – 'na drie dagen' – **niet om een gebeurtenis te dateren maar om ze te kwalificeren**, dit is om ze theologisch te duiden. Zo werd Isaak, toen hij geofferd moest worden, 'op de derde dag' gered. Drie dagen zijn de tijd gedurende dewelke God zijn getrouwen aan hun lot schijnt over te laten. Een noodsituatie kan pijnlijk zijn. Ze kan uitzichtloos ervaren worden – in tijds categorieën overgezet: ze kan langdurig lijken – . Maar het geloof weet: God laat mij niét in de steek, het onheil heeft niet het laatste woord, mijn ellende duurt maar 'drie dagen'. Deze bepaling kenmerkt dus **het keerpunt als iets dat verwacht mocht worden op grond van Gods trouw**.

'**Opgestaan op de derde dag**' betekent dat de dood **Jezus** niet restloos in haar greep heeft gehad, en dat de ommekeer een daad van Gods trouw en Gods macht is geweest. De Hebreeënbrieff geeft dit op zijn manier zo weer: *"In de dagen van zijn sterfelijk leven heeft Hij (Jezus) onder luid geroep en onder tranen gebeden en gesmeekt tot God, die Hem uit de dood kon redden. Na de doorstane angst is Hij verhoord"* (Heb 5,7). Maar Jezus is niet op de gewone manier gered. Hij heeft de dood wérkelijk ondergaan. Hij is 'gestorven en begraven', zoals het oude credo zegt. De 'drie dagen' zijn **in dit geval de overgang naar een totaal nieuw begin**.

In het Oude Testament komen de stereotiepe 'drie dagen' vaak voor om een **tijdsperiode aan te duiden die vervuld is van spanning en van duisternis** waarin men de dageraad niet kan ontwaren. Zo is er bijvoorbeeld de tijd van nerveus wachten op de openbaring bij de Sinaï. Pas op de derde dag begon het nieuwe leven voor Israël (Ex 19,16). Het dichtst bij de boven aangegeven betekenis liggen deze voorbeelden:

- *"Ga terug en zeg tegen Hizkia, de vorst van mijn volk: 'Zo spreekt de HEER, de God van uw vader David: Ik heb uw gebed gehoord, Ik heb uw tranen gezien. Welnu, Ik ga u genezen: op de derde dag zult u opgaan naar het huis van de HEER."* (2 K 20,5)
- *"Jona was in de buik van de vis, drie dagen en drie nachten."* (Jon 2,1)
- *"Kom, laten we terugkeren tot de HEER;*
- *Hij heeft ons verscheurd, Hij zal ons ook genezen;*
- *Hij heeft wonden geslagen, Hij zal ze ook verbinden.*
- *Na twee dagen maakt Hij ons weer levend,*
- *op de derde dag laat Hij ons weer opstaan*
- *om weer te leven in zijn nabijheid."* (Hos 6,1-2)

Wat, in tegenstelling tot het paasgebeuren, door het Nieuwe Testament wél gedateerd wordt, is de ontdekking van het lege graf door de vrouwen. Maar dit gegeven behoort niet tot het belijdenisgenre. Het hoort thuis in de **traditie van de paasverhalen**. En daarin is **nooit sprake van 'drie dagen' maar van 'de eerste dag van de week'**.